

философически трудове на Прудона всѣкога иматъ двойственния и противорѣчивъ характеръ на неговитѣ экономически изслѣдвания, Карлъ Марксъ пише: „L' audace provocante avec laquelle il (Прудонъ) porte la main sur le sanctuaire économique, les paradoxes spirituels avec lesquels il se moque du plat sens commun bourgeois, sa critique corrosive, son amère ironie, avec çà et là un sentiment de révolte profond et vrai contre les infamies de l'ordre des choses établi, son esprit révolutionnaire, voilà ce qui électrisa les lecteurs de Qu' est-ce que la propriété? et imprima une puissante impulsion dès l'apparition du livre. Dans une histoire rigoureusement scientifique de l' économie politique, cet écrit mériterait à peine une mention“.¹⁾

Но тази трѣзва оцѣнка не бѣ стигнала до Русия; тя е писана още прѣди срѣдата на вѣка, сирѣчь едновременно съ Комунистическия Манифестъ, ала и слѣдъ двѣ десетилѣтия още, читателитѣ на Що е собственность? продължаваха да се увличатъ отъ духовититѣ афоризми на Прудона и отъ системата на неговитѣ противорѣчия. Доколкото се простиратъ свѣдѣнията ни, измежду рускитѣ конспирации отъ 60-тѣ години, освѣнъ Що е собственность? се ширили и „Изповѣдитѣ на единъ революционеръ“; въ тѣхъ, както и въ Философия на мизерията, духовититѣ порадокси, къмъ които оригиналниятъ умъ на Прудона бѣше прѣдразположенъ, го водятъ до единъ чикмасъ-сокакъ, въ който Прудонъ се е чувствувалъ всѣкога „щастливъ“. „Социализмътъ — пише Прудонъ — схваща социалния редъ, като резултатъ отъ една наука positive et objective; но, както всѣка научна фантазия той е принуденъ да вземе своитѣ хипотези за реалности, своитѣ утопии за

¹⁾ K. Marx, Ibid. стр. 254 — 255.